

Gullåren

Amra er en 11 år gammel gutt som lever et tradisjonelt nomadisk liv sammen med familien sin i en jurtt på de mongolske steppene. Under bakken finnes det store gullforekomster, og internasjonale gruveselskaper gjør det de kan for å få kloa i rikdommene. Amras far, Erdene, er lederen for de siste nomadene som motstår gruveselskapenes griskhet. Når Erdene dør i en tragisk ulykke, er det opp til Amra å motarbeide gruveselskapene, med de få ressursene en 11-åring har. Gjennom alt fra rampestreker til deltakelse i TV-programmet "Mongolske talenter", gjør Amra alt han kan for å etterfølge farens ønske. Dette er en David mot Goliat-fortelling som er relevant både i forhold til utnyttning av urfolk og ødeleggelse av vakker natur.

Regissør Byambasuren Davaa er fra før kjent for å fange livet til de mongolske nomadene på kamera, blant annet gjennom den Oscar-nominerte publikumssuksessen "Historien om den gråtende kamel". (Denne filmomtalen er utarbeidet av distributør, men er noe bearbeidet av undertegnede.)

Se filmens [trailer](#).

EGNETHET I SKOLEN

Gullåren har fått aldersgrense 6 år. Medietilsynets begrunnelse for denne aldersgrensen er at filmen inneholder "enkelte dramatiske scener" – den får derfor ikke en lavere aldersgrense. Imidlertid, i skolesammenheng, med tanke på filmens formspråk, tematikk og formidlingsform, egner filmen seg best på mellomtrinnet og i ungdomsskolen.

Filmens kategoriseres i sjangeren drama/familiedrama, og varer i 1 time og 36 minutter. All tale er på mongolsk.

Det faglige arbeidet knyttet til en visning av Gullåren vil kunne bidra til å nå flere av lærerplanens kompetansemål, ikke minst i fagene norsk (språk/kommunikasjon), KRLE (etikk/moral) og samfunnsfag (geografi, samfunnskunnskap) og naturfag (bærekraftig utvikling). Den nye læreplanen, Fagfornyelsen, fremhever tre tverrfaglige temaer som fortjener mye plass i skolen: Bærekraftig utvikling, demokrati og medborgerskap, samt folkehelse og livsmestring. Filmer som Gullåren vil kunne egne seg til bruk opp alle

Filmstudieark

Forfatter: Per Olav Heimstad

Klassetrinn: [10. trinn, Videregående]

Fag: Norsk, Samfunnsfag, Naturfag, KRLE-faget

Tema: Død/sorg, familie, Filosofi og etikk, Fremtidshåp og drømmer, Helse og rus, Identitet, Individ/gruppe, Menneskerettigheter, Omsorg, Naturfag, Oppvekst/familie, Seksualitet, Samfunn og individ

Fakta

Originaltittel: Veins of the World

Regi: Byambasuren Davaa

Roller: Bat-Ireedui Batmunkh, Enerel Tumen, Yalalt Namsrai, Algirchamin Baatarsuren
Manus: Byambasuren Davaa, Jiska Rickels

Genre: Drama / Familiefilm

Nasjonalitet: Tyskland / Mongolia

Språk: mongolsk

Produsent: Tobias Siebert, Nomin Chinbat

Produksjonsselskap: Basis Berlin Filmproduktion

Lengde: 1 t. 36 min.

Distribusjon: Storytelling Media

Produksjonsår: 2020

Aldersgrense: 6 år

Filmplakat:

disse temaene.

Les mer om [læreplanmål](#).

OPPGAVESAMLING

Oppgavene under kommer ikke i en bestemt rekkefølge. Disse kan ulike faglærere og elever selv velge blant for å rette fagutbyttet dit man ønsker. Det er ikke tenkt at det skal jobbes med samtlige oppgaver. Hver enkelt lærer må gjerne, med utgangspunkt i egen elevgruppe, vurdere (og eventuelt korrigere) de ulike oppgavers vanskelighetsnivå og formuleringer. Velg også selv om besvarelsene skal skje skriftlig eller muntlig, og hvorvidt elevene skal jobbe individuelt eller i grupper. Mange av oppgavene passer også godt til klasse-/gruppediskusjon.

Flere av spørsmålene/oppgavene kan nødvendigvis ikke besvares ut fra informasjon fra filmen alene, så å i tillegg gi elevene tilgang til internett og ulike oppslagsverk vil være avgjørende. Langt fra alle spørsmål vil ha klare fasitsvar. Noen av spørsmålene/oppgavene henspiller på mindre fremtredende – men viktige – elementer i handlingen. Det bør derfor ikke være for stor avstand i tid mellom forarbeid, visning og etterarbeid.

Merk! Dette er et godt eksempel på en film som kan brukes til å belyse læreplanmål på 4.-klassetrinn så vel som 10.-klassetrinn. Vit at spørsmål og oppgaver i dette studieopplegget ikke er formulert med en ordlyd som nødvendigvis, i ethvert tilfelle, kan presenteres likelydende til både en niåring og en femtenåring. Velg derfor de spørsmål og oppgaver du ønsker, og tilpass formuleringene – om nødvendig – slik at de kler din spesifikke elevgruppe.

FORBEREDELSEOPPGAVER:

A: MONGOLIA o.a.

- 1) Les filmsammendraget øverst i dette dokumentet sammen i klassen. Hva vet dere fra før om Mongolia? Hva er en nomade? Hvordan ser et steppelandskap ut?
- 2) Bruk et kart (for eksempel Google Earth på internett), og finn ut hvor i verden Mongolia ligger.
- 3) Filmen handler om hvordan mennesker forholder seg til naturen, på ulikt vis. Om ikke mennesker lever i takt med naturen er dyrelivet noe av det første som må lide. Hva slags dyreliv er typisk for Mongolia? Bruk internett og finn ut.
- 4) Når dere ser Gullåren, legg merke til hvor ulikt forhold mennesker i filmen har til hva som er det verdifulle med naturen. Tenk gjennom ditt eget forhold til naturen rundt deg. Hvilke naturressurser er det du verdsetter mest i ditt liv? Snakk sammen om dette både før og etter at dere har sett filmen.

ETTERARBEIDSOPPGAVER:

B: KARAKTERENE

- 1) Beskriv Amra. Hva er hans sterkeste egenskaper, synes du? Skriv ned 2-3 stikkord, og etterpå sammenligner du med hva andre i klassen har notert.
 - 2) Hvilke av Amras ulike kvaliteter er det som gjør han egnet til å jobbe hos gullgraverne?
 - 3) Amra klandrer seg selv for farens død. Han gråter og sier "Hadde jeg ikke sunget ville pappa vært i live! Jeg skal aldri synge mer!" Hvordan tror du Amra tenker når han sier dette? Hvis du skulle ha trøstet han, hva ville du da ha sagt?
 - 4) Erdene, Amras far, er opptatt av å ta vare på tradisjoner og det gamle. Hvilke (veldig) ulike eksempler ser dere på dette i filmen?
 - 5) Tenk deg til at du er en journalist som skal intervju Zaya (Amras mor) om hva hun synes om det å leve som nomade. Hvilke spørsmål kunne du tenkt deg å stille henne? Spør andre i klassen om hva de tror hun ville ha svart. (Tips: Dere kan lage improviserte rollespill, hvor to og to spiller journalist og Zaya.)
 - 6) Hvordan tror du Altaa (lillesøsteren) ville ha beskrevet faren sin, slik hun husker han? Skriv ned to-tre stikkord, og så sammenligner du etterpå med hva andre i klassen har notert.
-

C: MENNESKET OG NATUREN (Bærekraftig utvikling)

Bærekraftig utvikling er av de tre tverrfaglige temaene i Fagfornyelsen.

- 1) Man kan trygt si at nomadefamilien Erdene lever tettere på naturen, året rundt, enn det de fleste i Norge gjør. Snakk sammen i grupper og gi eksempler fra filmen på at Amra og familien hans er sterkt knyttet til naturen.
- 2) I filmen hører vi nomadene kalle landet sitt for "våre forfedres land". Hva kan dette utsagnet fortelle om nomadenes holdninger til stedet de bor på?
- 3) Når nomadene samles til rådsmøte, hører vi at det sagt at gruveselskapene har lovt at de etter gullutvinningen skal sette jorda tilbake i samme stand som før de begynte arbeidet. Snakk sammen i klassen om argumenter for og i mot at dette kan komme til å skje.
- 4) I filmen ser vi mange vakre naturbilder av storslått natur, men flere ganger ser vi gullgravingsanlegg som har preget landskapet med store "sår" fra dype utgravinger, og store maskiner og lange kabler tar mye plass. Bruk internett og finn ut hvordan det for femti år siden så ut i området der hvor skolen din ligger i dag. Hvilke spor har mennesker etterlatt seg her, siden den gang? Har den menneskelige aktiviteten på ditt hjemsted vært til fordel eller ulempe for naturen som opprinnelig var der? (Tips: Snakk gjerne med mennesker som er gamle nok til å huske hvordan nærområdet ditt så ut i forrige århundre.)
- 5) Hvordan tror du det ser ut på ditt hjemsted om femti år? Tror du naturområder som i dag er uberørt vil komme til å bli bevart? Snakk sammen i klassen om dette, og om hvilke tanker og følelser dere har knyttet mot bevaring av naturområder i nærmiljøet deres.
- 6) Hva er en gjeter? I gamle dager var det mange i Norge som jobba som gjeter. I vår moderne tid er dette blitt et sjeldent yrke. Hva er det som erstattet gjeteryrket i Norge i dag? Snakk sammen om hva dere tror og vet er fordeler og ulemper med dette.
- 7) Vi får vite at gruveaktiviteten har endret hvor elver går. Vi ser at Zaya (Amras mor) må stadig dypere ned i brønnen for å finne vann. Hvilke konsekvenser ville det hatt for ditt liv om det var dager du og din familie ikke fikk tak i vann, verken i fra krana eller noe annet sted?
- 8) Før filmens rulletekst kan vi lese at over en femdel av Mongolia i dag er øremerket gruvedrift, og at det er internasjonale selskaper som står for mesteparten av denne virksomheten. Hvilken fremtid tror du et land som Mongolia vil ha, om ulike selskaper i ulike land kun tenker på å tjene penger på landets ressurser? Hva tror dere kan gjøres for å hindre at det mongolske landskapet skal bli utnyttet? (Har vi tilsvarende konflikter i Norge?)

D: SKRIVEOPPGAVER/ROLLESPILL

1) Dikt: Inspirert av filmen, skriv et dikt som passer til et av følgende tittelforslag:

- Nomadeliv
- Gammel Mercedes
- Den siste samtalen
- Haiking til skolen
- Jeg fant gull!
- Audition
- Til hest på åpen slette
- Sår i landskapet
- ... eller velg din egen tittel.

2) Skildring: Under kan du lese en oversikt over utvalgte scener fra filmen. Velg én av disse og skriv en skildring som beskriver akkurat denne hendelsen. Prøv å tenke deg til hva som foregår inne i Amras hode. Teksten din trenger ikke å ha mye handling, men konsentrer deg om å beskrive øyeblikket gjennom Amras sanser og følelser. (Bruk tankereferat i stedet for handlingsreferat.) Gi teksten din en passende tittel.

- Når Amra våkner opp til lyden av maskiner som borer i landskapet.
- Når Amra våkner etter bilkrasjet.
- Når Amra senkes ned i hullet for å lete etter gull.
- Når Amra kjører farens gamle bil (selv om han er alt for ung).
- Når Amra går bort til mikrofonen for å synge på auditionen.

E: DIVERSE

1) Lærte du noen faktakunnskaper om Mongolia av å se denne filmen? Skriv ned noen stikkord, og så sammenligner du etterpå med hva andre i klassen har skrevet.

2) Hva betyr disse ordene/uttrykkene?: Å livnære seg, kompensasjon, provins, tidenes morgen.

3) Hvilke ulike eksempler på kjærlighet så du i denne filmen? Lag en liste som du etterpå sammenligner med andre i klassen.

4) Hva er det som skjer med en maskinmotor om man heller sukker oppi? Spør en voksen som dere tror har greie på slikt.

5) Amras far tror det finnes fjellånder som kan gi mennesker kraft. Hva er en ånd? Finnes det ånder i norske fjell? Snakk sammen om hva dere tror om dette.

6) Elleveåringen Amra får seg betalt jobb hos gullgraverne. Dette regnes kalles for barnarbeid, og det er ulovlig. De som bruker barn som arbeidskraft kan risikere fengselsstraff. Hvor gammel må man være i Norge for å få lov til å jobbe for penger? Hva slags type arbeid er det tillatt at barn på din alder utfører?

7) I filmen ser vi et gammelt tre som nomadene har hengt ulike tøyestykker opp i. Hvem og hva er det dette treet skal representere og symbolisere?

8) I Amras sang synger han om at "det var en gang før grådigheten kom til verden". Har det eksistert en slik tid? Når da, tror dere? Kjenner dere til noen gamle, religiøse eller historiske fortellinger i vår kultur, som forteller om tiden før og etter at mennesket utviklet negative personlighetstrekk? Snakk sammen i klassen om dette.

9) Etter farens død ser Amra seg nødt til å heller tjene penger til familien enn å gå på skole. Han blir "den nye mannen i huset". Mange barn i verden er i denne situasjonen; de må jobbe for å bidra til at familien sin får mat og tak over hodet. Dette har også vært tilfelle for mange barn i Norge i tidligere epoker i historien vår. Hva kan verden gjøre, som et globalt samfunn, for å forhindre at barn i ulike land havner i denne situasjonen?

F: GENERELLE FILMSTUDIESPØRSMÅL

- 1) Hva handlet denne filmen om? Beskriv med bare noen få ord.
- 2) Hvor bra synes du filmen var? Hva likte du godt og hva likte du dårlig? Begrunn synspunktene dine.
- 3) Hvorfor tror du filmskaperne har hatt et ønske om å lage akkurat denne filmen?
- 4) Hvilke ulike følelser ga filmopplevelsen deg? Gjorde noen av scenene i filmen deg glad? Ble du noen gang trist i løpet av handlingen? Flau? Sint? Hva fikk deg til å le? Gjorde noe deg redd? Følte du på noe tidspunkt ubehag? Reagerte andre i klassen på samme måte som deg? Snakk sammen om dette.
- 5) Hvilke virkemidler har filmskaperne brukt for å få frem ulike stemninger? (Stikkord: klipp, musikk, tempo, farger, lys/mørke m.m.)
- 6) Skriv en anmeldelse av filmen. Fortell om hva du likte og hva du ikke likte. Hva synes du om handlingen, temaet og skuespillerne? Begrunn synspunktene dine.

Send gjerne respons på dette filmstudiearket til mail@pohphoto.com. Takk!

Per Olav Heimstad (f. 1973) er adjunkt og har undervist i ungdomsskolen siden 1999. Han driver også enmannsfirmaet POHphoto (pohphoto.com) og har bl.a. jobbet som fotograf, film-/musikkanmelder, tegneserietegner, forfatter og statist/smårolleskuespiller.